

Dag Vårdal: *Samværsdansen i Christiania på 1800-tallet*. Del 1–3. Kultivator, Vågå 2019.

Anne Fiskvik

Dag Vårdal har laget et fyldig verk i tre deler om det offentlige danselivet i Christiania rundt 1800–1900. Det inneholder en stor mengde materiale som vil være til glede og nytte for alle som er opptatt av dans og dansekunst i et historisk perspektiv.

Boka er gitt ut på Kultivator forlag; et forlag som eies og drives av hans familie. Forlaget har, ifølge nettsiden som mål å utvikle og formidle kulturproduksjon og formidling i folkelig tradisjon (<https://www.kultivator.no>). Boka er utgitt med støtte fra SFF, Kulturrådet og Bergesenstiftelsen.

Verket er delt inn i tre deler, det første er utgitt i «hardback» og det tar for seg «Dansemiljø og Danseopplæring». Del to tar for seg «Dansene» og del tre omhandler «Dansemusikken». Vedlagt er også tre CD-innspillinger av musikk til dansene.

Innledningsvis forteller Vårdal at han har arbeidet med folkedans og folkemusikk i over 40 år, og at han har hatt det som interesse og hobby. Han har deltatt i en rekke prosjekter og innsamlinger, han har vært med å dokumentere, publisere og formidle norsk folkelig dans og musikk. Hans interesser har vært å formidle fagkunnskap på en pedagogisk måte.

Og det er nettopp i det pedagogiske at verket har sin styrke gjennom at det inneholder rike beskrivelser av hvordan danselivet så ut i Christiania. Vårdal forteller detaljert om dansearenaene og gir beskrivelser av de ulike stedene der det ble danset, han forteller om dansemiljøet som klubbsekskap, organisering av ball, skikk og bruk. Videre er nesten halvparten av bind 1 viet danseopplæring, danselærere og informasjon om ulike dansebøker som ble utgitt (som regnes som pedagogiske bøker).

Verket gir således leseren en omfattende innføring i den sosiale konteksten rundt dansen, tillegg til en opplisting av aktuelle danser gjennom perioden 1770 til 1900. Det er virkelig en imponerende mengde med informasjon som leseren kan få her. Jeg gleder meg over detaljer omkring

danselivet og danseformer, ikke minst om hvordan man burde oppføre seg på ball. Leseren får eksempler på balletikette på sidene 238–240 (bind1), når Vårdal viderefremidler informasjon fra en artikkel skrevet av Erik Oluf Mevold (Vårdal siterer her Mevolds artikkel fra tidsskriftet *St. Hallvard nr.3/2002*). Verket er også gjennomgående godt illustrert, blant annet med kopier av avisannonser og informasjon fra ulike dansebøker, og illustrasjonsfoto og notemateriale.

Stort sett har verket en god struktur, men innimellom hoppes det litt frem og tilbake i informasjonen, noe som til tider kan være forvirrende for meg som leser. Dette skyldes vel først og fremst at det er mange ulike tematikker som dukker opp, og at Vårdal ikke har spesifikke problemstillinger han vil ha svar på, hans formål er å formidle det vi kan kalle «faktakunnskap».

Vårdal oppgir seg selv som forfatter, men gjennomgående anvender han «vi» eller «vårt» I CD-innspillingene er det tydelig hvem «vi» er: Vårdal oppgir på side 55 (bind 2) som sentrale musikere Vegar Vårdal fele og piano, Patrik Andersson Tidman (fele) og Hilde Sørnæs (piano). Innspillingene av de ulike dansene som presenteres og gjennomgås i bind 2 og 3 fungerer godt som et pedagogisk hjelpemiddel med sin stødige rytme og takt. Om man får lyst til å danse noen av nedtegningene, er dette fullt mulig slik Vårdal har organisert og spilt inn materialet.

For resten av bøkene er det langt mer utydelig hvem som omfattes av flertallspronomenet, for eksempel når Vårdal skriver i bind 1 «(...) ut fra vårt avisutvalg (...)» (s. 40) eller «Vi kjenner igjen en del elementer fra dansesusstriden inne i byen å 1840-tallet» (s. 61). Denne bruken av pluralpronomen er for meg som leser forvirrende; hvem omfattes av «vi», har han medforfattere som burde vært nevnt? Tenker Vårdal at «vi» omfatter andre forfattere som har arbeidet med samme periode og samme tematikk? For Vårdal er noe unnvikende når det gjelder å angi en del av sine kilder – kanskje tenker han da at bruken av «vi» omfatter andre danseforskere? Ikke vet jeg, men dette bringer meg over på det som jeg finner er hovedutfordringen med dette verket: En inkonsekvent gjengivelse av kildematerialet.

Kildemateriale og etterrettelighet

Vårdal presiserer at han ikke publiserer verket som en akademiker:

Hensikten med å skrive denne boka har ikke vært av akademisk art, men mer å publisere en grunnforskning i fortellende form som kan gi et glimt inn i 1800-tallets danser og dansemiljø i hovedstaden vår (Vårdal, 2019, s. 5, bind 1).

Jeg vurderer at han her posisjonerer seg som en amatørforsker, selv om han ikke selv anvender den beskrivelsen på eget arbeid. Han fraskriver seg ansvar som akademiker, men skriver likevel at han gjør grunnforskning. Det er kanskje uheldig at Vårdal anvender ordet grunnforskning, fordi det signaliserer større ambisjoner enn formidling av fakta og ikke minst etterrettelighet i kildebruk.

For en akademisk forsker er kravet til å tydeliggjøre når eget arbeid lener seg på tidligere forskning og andres kildemateriale absolutt. Sett fra et akademisk ståsted som mitt, vurderer jeg det som problematisk at Vårdal ikke i større grad oppgir kildene sine, selv om han ikke definerer seg som akademiker. Hovedproblemet er at henvisninger til andres arbeid varierer så mye. Vårdal er for eksempel meget etterrettelig når det gjelder å angi dato og år for aviskilder. Vårdal angir disse som hans viktigste kilder. Utover dette angir han i bind 1 følgende andre kilder: Dansebøker utgitt i Christiania, Memoarlitteratur, Skjønnlitteratur, Lokalhistorisk litteratur, Ballkort, Noter, Illustrasjoner og Danselitteratur fra vår tid (s. 9–10). Problemet er at det ikke alltid er tydelig om eller når Vårdal bruker egen eller andres forskning i videre bearbeidelse av hva kildematerialet kan bety.

Det finnes en litteraturliste som angir kilder på slutten av bind 1, men som leser kan jeg i veldig mange tilfeller ikke vite når Vårdal bruker disse, eller når noe er hans originale «funn». Noen ganger oppgir han sine kilder på en etterrettelig måte, og tydeliggjør at han bruker andres vurderinger, som i eksemplet jeg nevner over der han anvender informasjon fra Erik Oluf Mevold. På side 11 er informasjon fra Egil Bakka og også til Henning Urup angitt. Her er Vårdal tydelig på at han lener seg på andre forskeres

tidligere arbeid. Mange andre ganger er det uklart om han funnet informasjonen andre steder, eller når noe er originalt hans. Som et eksempel på at det ved flere tilfeller er uklart hvor Vårdal henter informasjon fra kan jeg bruke eksempler fra mitt eget arbeid. I 2015 utga jeg artikkelen «Information uti Dands i Christiania 1769–1773» (publisert i antologien *Liden-skap eller levebrød. Utøvende kunst i endring rundt 1800.*) Jeg forklarer i artikkelen hvorfor jeg starter i 1769; det er en rik tid hva gjelder informasjon i aviser, det kommer flere dansemestere til Christiania i denne perioden. Alle dansemestrene jeg nevner, nevnes på samme måte i Vårdals gjennomgang av dansemestere. Så langt så greit, fordi Vårdal har funnet de samme annonsene som meg. Mer diffust blir det når Vårdal fremhever den samme disputten mellom dansemestrene Haneman og Brandt som jeg beskriver, og når Vårdal bruker samme kilder som meg for å si noe om hvordan Conradine Dunker så på sin danseopplæring. Sammenfallet kan være tilfeldig. Jeg velger å tro det, selv om min artikkel ble publisert fire år før hans verk. Vårdal har ikke oppgitt andre av mine publikasjoner i litteraturlisten heller. Mine artikler om Johannesénfamilien kunne nyansert noe av det Vårdal skriver om deres virke (Vårdal skriver om dem på s. 312). Jeg velger som sagt å tro at han ikke har kjennskap til dem. Likevel: dersom man driver med grunnforskning, er det helt «grunnleggende» å sjekke hva andre har gjort på feltet.

Mangelen på etterrettelighet i kildebruk er særlig uttalt når det gjelder doktoravhandlingen til Elizabeth Svarstad, *Aqqratesse i alt af Dands og Triin og Opførsel. Dans som sosial dannelse i Norge 1750–1820*. Denne ble publisert i 2017, et par år før Vårdals verk, Det er uklart for meg hvordan Vårdal forholder seg til Svarstads avhandling; den inneholder altfor mye informasjon som sammenfaller med det Vårdal presenterer til at jeg vurderer det som tilfeldig. Det er ikke er mulig at Vårdal ikke har sjekket ut hennes materiale. Svarstad er oppgitt i den generelle litteraturlisten, så jeg vet at Vårdal kjenner til hennes arbeid. Svarstads presenterer omfattende forskning omkring de samme kategorier og tematikk som Vårdal, så ut fra dette burde avhandlingen vært omtalt allerede i starten av Vårdals verk som en kilde han forholder seg til. Jeg har ikke funnet et eneste eksempel på at hun oppgis direkte som kilde.

Jeg noterer meg at det i Svarstads avhandling framkommer en god del materiale som sammenfaller med Vårdals. For eksempel ligner opplistingene av dansemateriale og dansebøkene fra dansemester Walcke i Vårdals verk (s. 352–353) på Svarstads oversikter, uten at dette tematiseres eller oppgis. Men kanskje er oppstillingenes likhet tilfeldig? Problemet er at leseren ikke kan vite når Svarstads arbeid er direkte kopiert eller anvendt, eller bearbeidet, eller brukt som inspirasjon, eller ikke brukt i det hele tatt. Om opplistingens sammenfall er tilfeldig, burde dette i det minste vært tydeliggjort fra Vårdals side.

Et annet (av mange) eksempel når jeg blir usikker på hvor kunnskapen kommer fra, er i omtalen av danseboken *Characteristiske Engelske Dandse*. Vårdal omtaler den på side 348. Han sier at boken trolig er en avskrift/oversettelse av en tysk dansebok. I Svarstads avhandling kommer det frem at hun gjennom omfattende søk fant den tyske boken i universitetsbiblioteket i Tyrol. Hun skriver at denne koblingen mellom den norske og tyske boken sannsynligvis ikke er gjort tidligere. Hennes funn er bemerkelsesverdig, original og ikke tidligere kjent, og det er derfor uheldig at Vårdal ikke krediterer Svarstad for dette.

Nok et eksempel er Vårdal behandling av dansemester Walcke (fra side 265), der rekkefølgen på beskrivende sitater fra flere ulike memoarer er påfallende lik den i Svarstads avhandling. Nå ser det ut som om det er Vårdal som har gjort sammenstillinger og analyser av et materiale. Og om han har det, helt på egen hånd og kommet til samme resultat, hadde det vært etterrettelig å nevne at Svarstad har lignende sammenstillinger i sin avhandling.

Så kan man spørre seg, er dette så problematisk? Skulle det ikke være greit å gjenbruke andres materiale, så lenge det ikke er snakk om en akademisk tekst? For Vårdal skriver jo at hans formål er pedagogisk og ikke akademisk (s. 5). Vårdal har tilsynelatende ikke akademiske ambisjoner og det er riktig at det ikke stilles samme krav til etterrettelighet med kilder for populærlitteratur. Jeg mener det er problematisk at Vårdal ikke er gjennomgående etterrettelig i sin angivelse av det som er eget og det som er hentet fra andre forskere. Dette kan ikke en leser om ikke er kjent med materialet gjenkjenne. Problemet er at Vårdal er etterrettelig mange steder,

og viser at han kan oppgi kilder på akademisk vis. Da er det lett å tro at alt annet er Vårdals eget. Det synes som inkonsekvensen særlig gjelder samtidige danseforskere har arbeidet med samme periode og materiale.

Kort oppsummert, så gleder meg som danseforsker over Vårdals verk, jeg har funnet mye som er spennende og nytt for meg, jeg ser også nye innfallsvinkler til mitt eget arbeid. Men akademikeren i meg protesterer på den skiftende og uklare måten Vårdal omgås sine kilder på. Min anbefaling er at leseren, danseentusiasten så vel som forskeren, gleder seg over det rikholdige verket. Ved gjenbruk av materialet fra Vårdals verk bør både primær- og sekundærkilde-situasjonen kartlegges og tydeliggjøres.